

Фалюта А.В. Этапы управления рисками банка

Исследованы банковские риски и механизм управления ими. Определены сущность рисков банка и главные виды рисков, с которыми сталкиваются банки в своей деятельности. Дана характеристика термина "управление рисками банка" и отмечены главные составляющие этого управленческого процесса. Определены этапы процесса управления рисками банка. Предложены рекомендации относительно усовершенствования системы управления рисками банка.

Ключевые слова: банковская деятельность, риски банковской деятельности, управление рисками банка, оценка рисков банка, минимизация банковских рисков, контроль рисковой позиции банка.

Falyuta A.V. Stages in bank risks management

This paper examines bank risks and mechanism of bank risks management. The nature of bank risks and the main types of risks that banks deal with in their activity have been defined there too. It also provides characteristic features of the "bank risks management" category and analyzes the main components of this managerial process. The paper describes stages of the process of bank risks management and gives recommendations concerning improvement of the system of bank risks management.

Keywords: bank activity, bank risks activity, bank risks management, bank risks evaluation, bank risks minimization, control of bank risk position.

УДК 33:343(477)

*Проф. М.І. Флейчук, д-р екон. наук;
магістрант М.В. Бабій – Львівська КА*

**НАПРЯМИ ПОДОЛАННЯ МОНОПОЛІЗАЦІЇ ТА ТІНІЗАЦІЇ
В УКРАЇНСЬКІЙ ЕКОНОМІЦІ**

Проаналізовано такі явища, як корупція, монополізація та тінізація з метою виявлення причин їх наявності в українській економіці. Висвітлено результати телефонних опитувань за 2011 р. Наведено приклади боротьби з корупцією в інших країнах зі схожою економічною та політичною ситуацією. Наведено рекомендації щодо методів боротьби з цими явищами.

Ключові слова: корупція, монополізація, тінізація, економіка, хабарництво.

У цій роботі розглядаємо головну проблему української економіки – корупція. За 20 років незалежності Україна зазнала чимало успіхів і невдач, однак лише кінцевий результат можна назвати показовим. Україна не досягла ані економічного, ані соціального успіху, а безліч можливостей було змарновано. Українська економіка скута монополізацією та тінізацією. Ані іноземні, ані внутрішні інвестори не бачать перспектив розвитку вітчизняної економіки. І це при тому, що Україна володіє колосальним потенціалом, який поволі зникає з кожним роком.

В Україні проблеми тінізації економіки і корупції досліджували такі вчені, як: З. Варналій, О. Власюк, В. Бородюк, В. Базилевич, Я. Жаліло, С. Коваленко, В. Попович та інші. Напрацювали відповідні методи дослідження тінізації економічних процесів та механізмів ілєгалізації світової економіки, протидії корупції зарубіжні вчені, зокрема: Дж. Гроссман, Гж. Колодко, Ю. Латов, Дж. Патенгіл, Е. Фейг, Дж. Бгагваті, М. Беднарський, Д. Кассал, Г. Коллінз, Р. Бромлі та ін.

Мета роботи – виявлення причин занепаду української економіки та внесення пропозицій щодо вирішення існуючих проблем.

З 28 по 30 червня 2011 р. працівники з Інституту Горшеніна провели телефонне опитування українців щодо поширення корупції в Україні. Як виявилось, більшість українців (87,0 %) вважають, що в Україні – найвищий рівень хабарництва. 56,3 % респондентів вважають, що хабарництво "дуже поширене", 30,7 % – що "поширене", 9,3 % не поширене взагалі. Давати гроші і робити подарунки доводилося 68,5 % громадян. Більше половини українських громадян, а саме 57,6 %, вважають найбільш ефективними заходами боротьби з корупцією посилювання відповідальності за корупційні дії. 45,3 % осіб до таких заходів відносять реформування судової системи, а 39,3 % – посилення контролю діяльності чиновників з боку суспільства. 13,2 % респондентів вважають ефективними заходами боротьби з корупцією легалізацію найменш соціально небезпечних видів хабарництва ("подарунки" лікарям, вчителям і так далі), підвищення рівня самосвідомості громадян (11,2 %) і надання правоохоронним органам додаткових повноважень (8,1 %). Варіанту "інше" надали перевагу 5,7 % українців, важко відповісти на це питання – 9,1 %. Також задавали питання щодо нового антикорупційного закону. 72,1 % респондентів не вірять у його ефективність, 14,8 % – вважають, що він подолає корупцію, а 13,1 % опитуваним було важко відповісти [4].

Міжнародна неурядова організація Transparency International 2011 р. обнародувала щорічний рейтинг "Індекс сприйняття корупції". Лише за рік Україна опустилася від 134-го до 159 місця зі 182 країн. У таблиці наведено компаративний аналіз у розрізі окремих країн.

Табл. Індекс сприйняття корупції [1]

Назва країни	Місце у рейтингу	Кількість балів
Нова Зеландія	1	9,5
Німеччина	14	8,0
США	27	7,1
Китай	75	3,6
Росія	143	2,4
Україна	152	2,3

1 липня 2011 р. набув чинності Закон України "Про засади запобігання та протидії корупції". Сам факт наявності цього закону вселяє оптимізм, оскільки він покликаний зменшити корупцію в Україні. Однак цей закон має недоліки, головний з яких полягає у невизначеності багатьох ключових понять. Можливості уникнення його ключових положень досить широкі, а деякі санкції занадто м'які. Чиновники різних рівнів, на яких поширюється закон, повинні дотримуватися багатьох обмежень, однак для їм не буде важко уникнути їх. Наприклад, за суміщення посад та отримання хабарів антикорупційним законом передбачено лише штрафи, які можуть легко оплатити чиновники. Ми вважаємо, що за такі порушення чиновника потрібно зняти з посади. Як відомо, під час реформ у Грузії кількість чиновників була скорочено у 20 разів, а зарплати тих, хто залишився, підняті у 15 разів. За таких умов кожен чиновник боятиметься назавжди втратити посаду, особливо якщо альтернативою буде тюремне ув'язнення. Отже, щоб закон почав по-справжньому діяти, потрібно чітко виписати його норми, за порушення яких передбачалася б конкретна відповідальність. Водночас не можна допустити порушення прав громадян та покарання невинних, тому до попра-

вок цього закону потрібно підійти з усією відповідальністю. В Україні корупція присутня на всіх рівнях суспільства, але її корінь – це вищі органи влади [9]. Навіть якщо чиновник – чесна людина, то його змусять платити певну суму в зазначений період. Якщо він відмовиться це робити, то на нього здійснюватимуть тиск, не виділятимуть грошей з держбюджету і врешті-решт залишити покинути посаду. Чинна система боротьби – неефективна у своїй основі, і щоб зрозуміти як боротися з корупцією, потрібно чітко усвідомити кінцеву мету цього процесу. В Україні тисячі людей володіють інформацією про те, як навести лад в Україні, подолати корупцію, розвинути економіку. Але органи влади часто ігнорують їхні поради. У чому ж причина? Фактично можна стверджувати, що значна частина чиновників не збирають боротися з цим явищем. Отже, основна мета боротьби – створення умов, за яких корупція стане ризикованою справою, а також створення ефективної системи контролю за органами влади.

Боротися з корупцією насамперед потрібно там, де вона найпоширеніша. За результатами опитування дослідницької компанії InMind можна стверджувати, що найчастіше українцям доводиться давати хабарі під час митних процедур (рис.).

Рис. Корупція на етапах проведення митних процедур [3, с. 17]

Тіньовий бізнес – це практично єдиний спосіб функціонування підприємств в українських умовах. А для простих громадян це єдиний спосіб вижити, оскільки саме завдяки тіньовому бізнесу створюється значна частка робочих місць. Однак, навіть приховуючи частину доходів, українці ледве зводять кінці з кінцями. Номінальна ставка податку на прибуток в Україні практично дорівнює європейській, а з 2014 р. вона буде ще нижчою. Проте в країнах ЄС високу номінальну ставку застосовують лише до тієї частини прибутку, яку акціонери ділять між собою. Для інвестиційних цілей реальна ставка на прибуток близька до нуля, оскільки широко застосовується прискорена амортизація, а також комплекс податкових пільг. Європейську податкову систему побудовано так, що реінвестування прибутку у виробництво звільняє підприємство від оподаткування цих коштів, тоді як в Україні воно зобов'язане сплатити 23 % податку на прибуток. І навіть кошти, спрямовані на підтримку діючих потужностей, оподатковуються. От і виходить, що інвестиції у розвиток бізнесу доцільніше робити залученням боргових коштів, а прибуток виводити за кордон. Єдиний соціальний внесок із зарплати роботодавця становить 36,8-49,7 % [5], його потрібно знизити, оскільки постійне зростання податку випереджає зростання продуктивності праці. В Україні не останнє місце займає тіньовий імпорт, який пе-

реважно складається з неякісної та навіть небезпечної китайської продукції. Подолати цю проблему можна, збільшивши імпортне мито на ті товари, які можемо виробляти самостійно. А каталізатором виробництва можуть стати податкові канікули для депресивних галузей. Насамперед це стосується аграрного сектору, який, на жаль занепадає. Ринок є заповнений імпортом м'ясом, молоком, генномодифікованими овочами та фруктами. І це в країні з найродючішими у світі ґрунтами! Тому єдиний вихід – це очищення ринку від надлишкових іноземних товарів та їхнє заміщення вітчизняним. Але для цього потрібна мотивація населення, передусім, хороші умови для створення малого бізнесу. В Україні підприємство стають на заваді високі видатки на дозвільні процедури у процесі ведення бізнесу, бюрократія та надмірні податки. Господарську діяльність в Україні контролюють 79 органів, а це найбільше серед країн СНД [5]. Вважають, що конкуренція має деякі недоліки. Насправді ж конкуренція – це ідеальна система, яка веде до рівноваги на ринку та постійного вдосконалення товарів, а недоліки можливі лише за неправильних ринкових умов. Забезпечити конкуренцію на українському ринку можна лише з допомогою приватизації та розкрупнення великих підприємств. Спокуса монопольних зловживань притаманна як штучним, так і природним монополістам, однак штучна монополія набагато небезпечніша для української економіки. Проведення антимонопольної політики повинно здобути підтримку населення, зокрема потрібно підвищити довіру до Антимонопольного комітету, щоб громадяни охочіше туди зверталися.

Сучасні вчені дають різні визначення поняття "природна монополія" [6]. Однак вони сходяться на думці, що природні монополії можна виправдати за допомогою ефекту масштабу як одного з основних індикаторів конкурентного ринку. Таким чином, економія на масштабах відбувається за рахунок виробничої технології, яка у деяких економічних сферах має замкнений виробничий цикл. Тобто єдина фірма стає цілісною системою, здатною забезпечити весь ринковий попит товарами чи послугами з меншими затратами, ніж це могли б зробити менші фірми, конкуруючи між собою. Тому природні монополії в Україні поки що повинні залишатись закритими. Однак контроль держави за ними потрібно посилити, а ціни на товари та послуги природних монополій повинні встановлювати державні органи. Ми пропонуємо застосувати американський досвід, створивши регулюючі комісії [7]. Найактуальнішим для України ми вважаємо такі сфери регулювання: енергетика, житлово-комунальне господарство, транспорт, зв'язок та ядерне регулювання. Наразі існують лише Національна комісія регулювання енергетики та Національна комісія регулювання зв'язку. Остання, як свідчить практика, не може обмежити монопольне право "Укртелекому" встановлювати тарифи у сфері зв'язку.

У контексті реформування української економіки доцільно згадати досвід Китаю. Розпочавши економічні реформи, китайський уряд розумів, що малий бізнес потребує державної підтримки не менш, ніж великі підприємства. Законодавство у галузі оподаткування малих підприємств вдосконалили. У 2002 р. вийшов "Закон про стимулювання розвитку малих і середніх підприємств". Незабаром підприємства малого бізнесу становили більшість з усіх підприємств у Китаї. У 2005 р. в країні вже налічувалося 3 млн малих підприємств і майже 30 млн індивідуальних підприємців [8]. Зараз малий бізнес

вважають ключовим сектором китайської економіки, у якому працює близько 60 % населення. Результати цієї політики також очевидні – Китай опинився на другому місці за рівнем економічного розвитку.

Висновки. За результатами дослідження можна зазначити, що Україна тотально корумпована. Корупція в Україні знаходиться на рівні відсталих африканських країн і саме це "відлякує" іноземних інвесторів. Боротьбу з корупцією потрібно починати на законодавчому рівні, насамперед усунувши недоліки закону "Про засади запобігання та протидії корупції". Якщо чиновники бояться втратити посаду, або навіть свободу, знизиться рівень адміністративної монополії. Без підтримки чиновників монополістам доведеться конкурувати на рівні зі всіма і небезпека монополізації зникне. А проведення економічних реформ в Україні могло б запустити виробництво, збільшити експорт та покращити інвестиційний клімат. З тінізацією потрібно не боротися, а попереджувати її, створивши кращі умови ведення бізнесу. Це досить небезпечне явище, адже тінізація призводить до зниження економічної активності населення і, як наслідок, темпу економічного зростання. То ж усе можливо, потрібне лише бажання українського уряду.

Література

1. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.cpi.transparency.org/cpi2011/results/>.
2. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.lb.ua/news/2011/07/01/104009_No-viy_antikorruptsionniy_zakon_ne.html.
3. Журнал USAID, дослідницька компанія (InMind), серпень 2009 р., ст. 17.
4. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.institute.gorshenin.ua/news/418_noviy_antikorruptsionniy_zakon_ne.html.
5. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.epravda.com.ua/publications/2011/08/23/295840/>.
6. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.intkonf.org/paskar-i-o-savchuk-o-i-stanko-g-v-harakteristika-prirodnih-monopoliy-v-ukrayini-ta-problemi-yih-funktsionuvannya/>.
7. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.academia.org.ua/?p=825>.
8. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.novynar.com.ua/analytics/government/175583>.
9. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:SW2q07veh6kJxn-1aajfpcds8ay4h.com.ua/pages/view/333+&cd=2&hl=uk&ct=clnk&gl=ua>

Флейчук М.В., Бабий М.И. Направления преодоления монополизации и теннизации в украинской экономике

Проведен обзор таких явлений, как коррупция, монополизация и теннизация с целью выявления причин их присутствия в украинской экономике. Изображены результаты телефонных опросов за 2011 г. Приведены примеры борьбы коррупции в других странах с похожей экономической и политической ситуацией. Приведены рекомендации относительно методов борьбы с этими явлениями.

Ключевые слова: коррупция, монополизация, теннизация, экономика, взятничество.

Fleychuk M.I., Babiy M.V. The ways of overcoming monopolization and shadow economy in the Ukrainian economy

It's the review of such phenomena, as corruption, monopolization and shadow economy with the purpose of finding the reasons of their presence in the Ukrainian economy. The results of the public-call questioning for 2011 year are reflected. There are also some examples of corruption overcoming in other countries with alike economic and political situation. Methods of overcoming of these phenomena are suggested.

Keywords: corruption, monopolization, shadow economy, economy, bribery.

УДК 330.341.42

Зав. відділом Н.Я. Юрків, канд. екон. наук –
Академія фінансового управління

СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА СТРУКТУРА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Окреслено спектр основних теоретичних підходів до визначення сутності економічної безпеки держави. Узагальнено теоретико-методичні засади категорії економічної безпеки держави. За результатами конвергенції наукових трактувань змісту категорії економічна безпека держави визначено низку операційних цілей державної політики.

Ключові слова: економічна безпека, економічна безпека держави, сутність поняття, структура.

Постановка проблеми. Економічна безпека держави є головним елементом в системі управління національним господарством, забезпечує оптимізацію економічних інтересів (захищеність цінностей), цілісність процесів і їх стійкий розвиток, реалізуючись через сукупність циклічних процесів: діагностики, моніторингу, аналізу; планування; організації; прийняття і реалізації рішень; мотивації; контролю. Операційними цілями державної політики її забезпечення є розвиток інституційної інфраструктури (державної та громадської) гарантування безпеки, зростання національної економіки та удосконалення її структурних характеристик, розвиток зовнішньоекономічної діяльності та зміцнення конкурентних позицій економіки на зовнішніх ринках, покращення місця національної економіки в міжнародному поділі праці, забезпечення економічної і політичної стабільності, покращення якості життя населення, системи його соціальної підтримки і захисту, задоволення потреб населення у товарах і послугах, підвищення рівня ресурсної незалежності та збільшення обсягів інвестицій в економічну модернізацію на інноваційних засадах, збереження навколишнього середовища, природних, матеріальних та духовних цінностей; ощадливе та екологічно орієнтоване використання сировинних і природних ресурсів. Складність цього поняття потребує уточнення та наукового осмислення його сутнісних характеристик.

Аналіз останніх досліджень. За останні два десятиліття вітчизняні науковці ґрунтовно розвинули понятійний апарат та структуру економічної безпеки. Тут варто вказати на дослідження О. Барановського, І. Бінька, О. Власюка, В. Гейця, В. Горбуліна, Б. Губського, М. Єрмошенка, В. Мунтіяна, Г. Пастернак-Таранушенка, Ю. Пахомова, С. Пирожкова, А. Сухорукова, В. Шлемка та ін.

Мета роботи – систематизація сутнісних характеристик економічної безпеки держави, аналіз її структурних елементів, а також визначення ролі економічної безпеки у розвитку соціально-економічної системи.

Виклад основного матеріалу і результатів. За результатами конвергенції наукових трактувань змісту категорії "економічна безпека держави" є підстави визначити як операційні цілі державної політики її забезпечення такі, як розвиток інституційної інфраструктури (державної та громадської) гарантування безпеки, зростання національної економіки та удосконалення її структурних характеристик, розвиток зовнішньоекономічної діяльності та зміцнення конкурентних позицій економіки на зовнішніх ринках, покращення місця національної економіки у міжнародному поділі праці, забезпечення економічної і політичної стабільності, покращення якості життя населення, системи його соціаль-